

01:09

L'any passat en vam trobar molts com aquests a l'edifici 80, en lots molt petits... Sí, què interessant... Sí, sembla que hi hagi una relació entre els conjunts d'ossos i els de pedra. Pedres i ossos. N'hi ha pertot arreu. Hi havia tants dipòsits a l'edifici 102 on hi va treballar Stelle... lamentablement, aquest edifici no s'ha acabat d'excavar, però hi ha tants ossos i pedres aquí dins... dins de recipients, per terra... en fi, una cosa molt estranya. Roddy els ha trobat tots al sector sud... 65, 56, 40, 10... Sota les plataformes? Sí, sota les plataformes, damunt de les plataformes, dins dels forns... Sí, sí. Per exemple, ara estic mirant aquests lots de l'edifici 44 i és una quantitat brutal de material. No són només unes vulgars eines trencades. Són eines senceres. Eren allí enterades amb ossos d'animals i altres coses... a vegades també hi ha boles d'argila. És una barbaritat de material, de veritat. Recordo que... bé, pot ser que això ja ho sapigueu i estigui repetint informació, però una de les teories que circulaven sobre la seqüència dels edificis afirmava que a causa de la inestabilitat estructural, abandonaven un edifici i en construïen un de nou. I en marxar hi deixaven algunes coses allà... gairebé com si... ell ho interpretava com una ofrena. Perquè no tornés a donar-se aquesta inestabilitat. Parlant de compartir i comunitat, i de qui construïa els edificis, i de si en la construcció hi participava gent que no era d'aquella casa concreta. És difícil imaginar que no fos així. I de fet, això explicaria els soterraments en les plataformes... perquè, fins on sabem, aquestes persones no estaven relacionades biològicament, així que potser és que van participar d'alguna manera en la construcció de la casa. És una possibilitat. És la idea que, en origen, la societat sorgeix d'una comunitat que inverteix conjuntament en una propietat, no de gent relacionada biològicament. Si ho veus des del punt de vista de tota la gent que ha invertit en la continuïtat i reproducció de la casa... en aquest sentit, la inversió és la prova que tu pertanys a aquesta comunitat. I si no hi inverteixes, encara que estiguis vinculat genèticament a algú, no significa que n'hagis de formar part. La teva identitat amb aquest espai depèn de la teva inversió, fonamentalment del treball que hi inverteixes. Així que per a mi, aquesta dada concreta era completament esperable, previsible, si ho entenem com la idea que la societat és, en essència, un grup de persones que col·laboren amb la intenció de crear i reproduir una propietat. Tinc una pregunta sobre això. En quin moment això es converteix en un dret heretat? És

una pregunta admissible en aquest cas? Jo crec que és una cosa que pots preguntar en aquest cas tal com jo entenc l'arqueologia, i de fet és una cosa que qualsevol de nosaltres pot preguntar en qualsevol cas.

04:28

Pantalla #2

05:00

114 sense prioritats, 132 sense prioritats, 52 sense prioritats... GDN sense prioritats... 22811... canvi de l'última... 228811... TPC 22770 edifici sud 80... 22402, 22400 i 21799 Edifici 89, 21964, 967, 969, 972, 973 i això és tot... no hi ha més prioritats.

05:30

Pantalla #4

05:38

Si és permanent, pot ser un M2? Sí. Aquesta és la dreta. Sí, aquesta és l'esquerra, aquesta, la dreta. Sí. Ok. Llavors seguim amb M1 permanent... i això ho conservem. Perquè jo crec que aquest no és tan... No és massa... agafa això. Ho tinc aquí, però bàsicament perquè tenia aquests... Però mira, ha tornat, està més a prop de... És aquí a dalt, o fins i tot aquí. Fins i tot aquí, on encara ho tens conservat... Han perdut el seu... Fins i tot aquí...10... encara tens el teu... Però M1 està una mica més allunyat. No sé què dir-te, perquè mai és exactament... I tinc aquestes. Això són les canines. O sigui que va després d'això. Potser entre l'11 i el 12. I tens més dents? De la part inferior dreta? Ah, sí. Podria ser. Mira, els superiors estan per aquí, però no acaben d'encaixar. Millor aquí... així encaixa millor... Potser, però així i tot tens totes aquestes... que estan sortint... Sí, però tinc... encara hi tinc les meves dents canines. Sí, doncs no... És que aquest està destrossat... és per això. Jo més aviat diria que aquest potser tenia 10 anys i encara hi té... les dents temporals retingudes. La canina... Sí, el que ha arribat és una canina perquè l'arrel... ...sí, la corona... està començant a sortir. Però aquí... Si t'hi fixes, l'erupció de l'M1 està més avançada en aquest punt que en aquest altre. O sigui que és un 10 o un 11.

08:12

Pantalla #1

07:30

Llavors aquest és l'home que vau excavar ahir Marco i tu? Sí, l'articulat. Llavors en què estàveu treballant abans? Hi havia un esquelet desarticulat a sobre, amb el qual Inés estava treballant... Ah, així que això era el que estàveu fent? Sí, els hem separat en un individu i d'altres restes soltes... Llavors moltes d'aquestes coses es relacionaran amb... Potser no amb el nostre individu concret, però probablement amb altres... És tot del mateix... Sí, exacte, exacte, hem dit que com a mínim hi ha un altre nounat, un nen i un altre adult representat per diverses coses... barrejades. Però l'individu principal era un adult? Era un jove. O sigui no hi ha fusió. Sí, ho sabem per les dents i altres ossos. El que hi havia in situ? El que hi havia en el fons. No, no el de... Ah, l'articulat? Perdona, no. L'articulat era un adult. Perquè la majoria d'ossos que li arriben a Chris són d'adult. Hi havia un munt d'ossos d'animals allà dins. Em sap greu. No passa res. Tots estan envoltats d'ossos d'animals perquè estan en closquers, per la qual cosa estan barrejats amb molts ossos d'animals.

08:42

Pantalla #2

08:54

Aquesta part de dalt sembla cortical, no? Sí. Per això he baixat fins aquí. He intentat esbrinar... Hi ha alguna cosa d'aquesta substància taronja també aquí a sota, no? Sí, això és el que he vist... I és com circular. Sí. Podem agafar una petita secció per a veure si és vegetal... Potser hi ha alguna cosa en la membrana... Sí. Sembla

que hi hagués algun tipus de... Perquè això no és només pigmentació, és tridimensional. Sí, sí que... M'agradaria saber què és... perquè ha deixat una taca. Sí, sembla que ho travessa. Està com entrecreuat. Podem preguntar-li a Scott... Sí, només perquè faci una ullada al color. Una petita mostra de cadascun per a veure si és una cosa identificable. Perquè el color el pots llevar. Sí, doncs jo continuo gratant per aquí. Potser que paris de gratar. D'acord. Paro.

10:29

Pantalles #1 i 5

10:47

Hmm, quin tros d'escàpula. Aquí tenim la clavícula. Vaja, mai havia vist una cosa així... amb tot aquest... És espectacular! És un os deteriorat, o...? Això és tot ocre. El que hi ha sota és ocre sòlid. Doncs n'hi ha molt. Bàsicament han embolicat el cos en ocre. Mira la impressió de... de fet, hauríem de fer-ne una foto. I extreure la resta de l'os... Això és algun tipus de segell. Sí. Has pres notes d'això? Mira les mans, les mans estan cobertes d'ocre. Aquesta capa de cenдра estava sota l'ocre... crec que som a sota...

12:51

Pantalla #2

13:32

20965... Sí. F6 i F7. Caps de bestiar articulats, primera i segona falanges. Quina mostra analitzo primer? Probablement l'F6, la primera falange. Comença per aquí. Bé. Llavors 19486, també nord. 19486... És F41... Sí. ...i és el metatars d'una ove-

lla amb epífisis no fusionades. Sí. Sí. De nou 19486, aquesta vegada és l'F40... F40, correcte? És una altra ovella o una cabra, amb epífisis proximals no fusionades. Val, una altra vegada GDN... 22811. Sí F210... Sí I aquí tenim una cabra caucàsica amb epífisi no fusionada. Val, perfecte. Gràcies.

15:19

Pantalla #4

16:10

Has vist alguna mà o algun peu aquí dins? No. Bé, això d'aquí és una mà, perquè aquí hi ha... Ah... sí, sí que... Vaja. De fet, això és... Espera. Això és encara més estrany... perquè això és l'húmer dret i això és el radi, i el cúbit està orientat en aquesta direcció. Per sota, mira, està per sobre del fèmur, però sota l'avantbraç... això són els ossos de la mà... Sí, tens raó. Guaita això. Ah, sí, sí. Però... d'acord, aleshores de fet... tenim un radi de més, tret que... tret que s'hagi colat aquí. El cap del radi hauria d'estar articulat amb aquest húmer d'aquí... però aquests dos semblen estar més o menys en posició anatómica, llavors què hi fa aquest, aquí? Aquí el tens. Sí. Però això és... Ostres, això és molt estrany, mira. Mira. Això és el cúbit i el radi. Sí. Això és un cúbit i un radi. Sí. Aleshores han ficat un avantbraç sota el braç d'aquest home. El crani i la mandíbula, bé... està flexionat. Està flexionat. Rotació? En realitat, no sé què dir-te. No està clar. Atesa l'orientació de la columna vertebral, sospito que estem mirant el lateral dret. Sí... està una mica inclinat. Es pot veure que hi ha una lleu rotació cap a l'esquerra. Sí. Està mirant cap a... És difícil dir a quin costat està mirant, perquè està prou aixafat, però si hi ha una rotació cap a l'esquerra...

17:56

18:04

En aquesta zona va haver-hi un llarg període de calor extrema, així que està com enforat d'una manera diferent amb una intensitat de calor diferent per un període de temps diferent. Això explicaria... i a més estava embolicat amb aquesta capa de... això és algun tipus de guix? Mira, aquí hi ha terra normal i després hi ha com un halo d'aquesta substància que sembla guix blanc i que embolica gairebé tot el cos, i podria seguir més enllà, si ens acostem al cap, i després torna a ser terra. Jo crec que aquest podria ser el recorregut de l'embolcall. I aquesta capa podria ser la causa que la calor arribés i afectés el cos de manera diferent.

18:54

Pantalles #1 i 5

19:23

Les boles grans, les d'argila, tenen moltes marques. Potser són creus? A vegades tenen petites creus... o línies. Algú les ha marcat a propòsit, però no sembla que sigui un sistema representatiu. Potser feien una marca cada deu boles... Penso que hauríem d'estudiar-les. Diria que ningú les ha estudiat a fons. És clar que no és simbòlic, és a dir, no són formes concretes amb un significat específic. Per exemple, un con no representa una ovella. És probable que les utilitzessin per a comptar i tenir un registre bàsic. De manera que si tens un grapat d'objectes petits d'argila i tots són semblants, podrien representar un ramat d'ovelles en un camp, un per ovella. Però sense un color ni una forma específics. Perquè no tenim cap estandardització de significat específic per a això. Per això he pensat comptar els blocs per a veure si hi ha una unitat de mesura. Una unitat de mesura com ara un peu, és completa-

ment abstracta. Un peu Çatalhöyük, una iarda Çatalhöyük o mig peu... serien sistemes abstractes. No es poden indexar, no estan motivats per res. Part del problema podria ser que estem intentant separar entre objectes simbòlics i objectes funcionals, quan molts són totes dues coses alhora. Per exemple, imaginem un home el nom en clau del qual és «l'home closquer», com «l'home elefant», en la mateixa línia. Era un home jove, va morir prematurament i té tres fractures deprimides curades. Quan mor no l'enterren en una plataforma, sinó en un closquer entre els edificis 4, 67 i 21. Està soterrat de manera inusual, perquè la postura és com estranya, encara que ara sabem que és per la cifoescoliosi. I pel que sembla, això va ocasionar algun tipus de reacció per la qual no podien posar-lo en la plataforma, així que van soterrar el seu cos en el closquer. Jo crec que va haver-hi un esforç conscient per a excloure'l de la norma. Crec que temien que alguna cosa hagués anat malament... a nivell social, potser. I això va fer que fos necessària una reacció especial per a corregir el que no havia anat bé.

22:00

Pantalla #4

24:57

Aquest procés sol ser una mica més orgànic, però ateses les circumstàncies especials i atès que Ian i l'equip de seguretat han d'estar informats i saber on som en tot moment... així com per la situació de seguretat en què ens trobem, que crec que de moment està controlada i és estable. Però com que podria canviar... Us avisem que el personal quedarà reduït al mínim després de la primera setmana. Serà una reducció de personal d'un 75-80%. Alguns treballadors es quedaran una mica més per a fer els treballs que quedin pendents. Així doncs, com tard, tanquem el dia 24. Volem demanar-vos que després d'aquesta reunió, torneu al

vostre laboratori, penseu com tancareu el vostre treball tenint això en compte, i que feu una llista. El més important, com hem intentat fer fins ara, és que les llistes se centrin en allò que considereu essencial en el vostre laboratori. Arek i els excavadors: crec que ens donen 3 dies per a fer els últims enregistraments i acabar amb les tombes antigues que no estan acabades. Ja no començarem noves excavacions en aquesta fase, es tracta d'acabar el que hi ha en marxa. Tant si marxeu el dia 20 com si ho feu una mica més tard, heu de ficar-vos al laboratori i fer treball post-excavació. Així que tothom ha d'acabar i tot ha de quedar gravat per al 19. Sabem que teniu els vostres interessos de recerca i que són importants per a vosaltres, i us demanem que treballeu amb nosaltres per a complir així els vostres requisits de recerca en aquest període, i si pot ser, la primera setmana, de manera que al final només haguem de recollir. Hem d'assegurar-nos que els inventaris estiguin acabats quan ho recollim tot. I això val per a tots els laboratoris: assegureu-vos que no queden coses pendents. Sí, exactament. Preguntes? Perquè crec que això és tot, aquest és el nostre pla. Hi veieu algun problema? A part del fet d'haver de fer-ho tot tan ràpid. Sabeu si excavarem l'any vinent? No ens han dit res. La resposta és que no ho sabem. Ian ho ha proposat, però no sabem res segur. Perquè no sabem si serà fàcil muntar un equip o si caldrà demanar permisos o ves a saber. Així que ara mateix no ho sabem.

27:08

Pantalla #5

27:44

Hi ha enormes restriccions a l'hora de viatjar pel món. Aquí estem molt aïllats, però el perill és molt real. Ja hem comptat amb un assessor que ens ha ajudat amb la qüestió de la seguretat. David ens ha ajudat molt i ens

ha assessorat des d'un segon pla. Però ell havia vingut per altres motius, per les amenaces que representen l'ISIS i el PKK. Ara tenim un problema afegit totalment nou. I crec que és un perill real. Com a resultat del cop d'estat, ara hi ha un problema que m'espanta fins i tot més: que hi hagi un alçament nacionalista i populista amb tumults de gent pels carrers. Em fa molta por. És molt difícil saber com es desenvoluparà. Podrien fàcilment atacar estrangers o grups de gent de fora. I podria passar en qualsevol lloc. Sabem que hi ha problemes a Konya i també en aquesta regió on ens trobem. Tenint tot això en compte, estic convençut que el que cal fer, també pels nostres fills, és marxar d'aquí. Com he dit, sé que resulta difícil per a molts de nosaltres, però és la decisió encertada.

28:57

Pantalla #4

37:05

22703	22708	22706	Està en la nostra llista de mostres datades?			
	Bé. Genial.	22700	Té alguna mostra de carbó?	21099		
21029	Alguna mostra?	31329	I té alguna mostra?	31328		
30488	7496	I què hi ha a sota?		No. Què hi ha a sobre?		
	Què hi ha a sobre del	31324?	31398	On és això, a la matriu?		
31382	Hi ha alguna mostra botànica?		31327	D'acord.		
31388.	31326	31328	31335	Alguna mostra?	31337	
21046	Té una mostra?		224740	22746	Val, i 22759.	22752
	Element 7279	7496	Element 7297	21064	22702	22739.

44:00

44:34

A 10 centímetres de la casa excavada. 7 més. D'acord. L'últim punt del dia! No del dia, però... De la casa experimental! L'últim punt experimental. A 20 centímetres de la casa excavada. És aquí? Sí. És aquí. O aquí? No, la primera. Perfecte, gràcies!

45:53

Fotografia: Alexandra Pace.

La majoria dels objectes de ceràmica que hi havia a bord es va fabricar per transportar líquids, segurament vi o oli d'oliva. Llavors, quan el vaixell es va enfonsar, els objectes van perdre els precintes de ceràmica fets expressament perquè no se'n sortís el líquid... Creiem que almenys part del seu contingut va arribar als sediments de l'entorn o va provocar algun tipus de reacció química amb els sediments circumdants. Una vegada buits, els objectes van tornar a ser recipients, però aquesta vegada no de líquid, sinó de sediments, i al llarg dels 2.700 anys de filtracions d'aquesta nau, que es trobava en el llit marí, els objectes van començar a recollir sediments arrossegats des de l'illa de Gozo. En la recerca que estem duent a terme, hem agafat mostres de sediment i les hem analitzades. Gràcies a l'anàlisi d'aquests sediments de l'interior de les àmfores, podem mirar d'entendre com ha evolucionat l'entorn de l'illa de Gozo al llarg dels últims 2.700 anys. Aquest jaciment ens proporciona informació mediambiental que en realitat no té res a veure amb l'emplaçament, que al cap i a la fi no és més que un vaixell que es va enfonsar en aquest lloc concret. No obstant això, gràcies a totes aquestes circumstàncies, a saber, unes àmfores que es van buidar en un lloc on després es van omplir amb sediments i el procés natural dels corrents que arrosseguen els sediments des de les valls del riu fins a aquest jaciment, podem entendre una altra part de la història que es va viure mil o mil cinc-cents anys després del naufragi. Resulta extraordinari que d'un jaciment arqueològic tan petit —no oblidem que només mesura 12 per 5 metres—, puguem extreure tantes línies d'informació.

00:46:15

00:45:03

De l'anàlisi dels sediments de l'interior de l'àmfora traïem una estratificació que es remunta, jo diria, a uns 2.500 anys, ja que segurament va passar algun temps fins que el jaciment es va assentar, fins que va sortir tot el contingut anterior i van començar a acumular-s'hi els sediments. L'estratificació ha quedat demostrada perquè vam agafar petxines marines de l'interior de les àmfores i vam encarregar-ne la datació per carboni 14. Segons aquesta prova, les petxines de la capa superior tenen aproximadament 500 anys, és a dir, 500 anys abans del present, les de la capa central tenen 1000 anys i les que es troben gairebé en el fons, tenen uns

1500 anys. Així que aquests sediments es remunten a èpoques claus de la història. Parlem de l'edat mitjana, el final del període romà... en fi, èpoques molt i molt importants.

00:46:15

00:58:00

Chamseddine Marzoug

Des de Jdairiyya, la zona turística, hi ha 37 km de costa. Degut a les tres corrents d'aigua, que van des de Didon directament fins a aquest golf, de vegades trobem barques de plàstic o de fusta, armilles salvavides i cossos. La roba, les sabates... tot arriba fins a aquesta platja. Vaig començar a tenir malsons. De vegades hi somio. Aquí a Àfrica no en tenim, d'atenció psicològica, saps? Potser algun dia em tornaré boig. Portem així des del 2002, o sigui que ens hi hem acostumat. Ajudem l'ajuntament a treure'ls de la mar. Els pescadors sempre ens presentàvem voluntaris per ajudar la policia a portar els cossos del vaixell al camió. Els ficàvem en bosses i els portàvem al camió per dur-los a enterrar. En un vaixell a El Kef, n'eren 400. En un altre vaixell, n'hi havia 200, amb 17 cossos dins del motor. L'última vegada s'hi van trobar 92 cossos i no sabien ni on enterrar-los. La mar arrossega els cossos fins a la platja i els pescadors truquen a la guàrdia costanera, que al seu torn truca a la guàrdia nacional, que acaba trucant a la Creu Roja. I com que jo treballo amb la Creu Roja, l'ajuntament i protecció civil m'avisen. Protecció civil només opera a la platja, on ajuden a traslladar els cossos des de l'aigua a les bosses. Després marxen, perquè no estan autoritzats a ajudar-nos en terra. – Els rentes? – A la platja. Sempre porto una galleda al cotxe. Agafo la meva galleda i els llevo totes les algues. Ho faig per respecte al cos. A vegades els cossos arriben amb roba, a vegades estan descompostos, a vegades apareix només la meitat d'una dona. A vegades només és una cuixa, a vegades un bebè. És com, per exemple, en el port de El Kef el 2014: allà apareguren 53 sirians i un sudanès en tres dies. Quan veus una jove amb el seu nadó cenyit a la cintura i una altra dona que havia lligat el seu nadó a un tros de fusta perquè no s'ofegués... Quan veus aquestes coses, o treus cossos d'infants de la mar, famílies sirianes surant... És horrible. Alguns cossos arriben amb roba. Altres vegades arriben esquelets en estat avançat de descomposició. A vegades estan nus. Quan els cossos porten molt de temps a l'aigua, perden la roba. Per la sal de la mar, tots acaben sent blancs, fins i tot els subsaharians. Una

vegada, a Zarzis, en un lloc anomenat Ras Trab, prop del port comercial, vaig trobar un cos cobert d'algues. Havia estat molt de temps al mar, gairebé tres mesos. Un cos sense cap i sense la cama esquerra, amb petxines enganxades al cos, com les que s'enganxen als vaixells... Una visió terrible. Rosemary tenia 28 anys i era de Nigèria. És l'única persona que hem pogut identificar en el cementiri. El rescat va tenir lloc el 28 de maig de 2017. Ella havia mort el dia anterior, el 27 de maig. Ho vam posar així, perquè segons el seu espòs, va morir un dia abans del rescat. Volíem donar la informació correcta. El rescat va ser el 28 de maig i ella va morir el 27 de maig de 2017. El seu nom era Rosemary, d'origen nigerià. Tenia 28 anys.

01:02:17

01:04:01

Khayreddine Debaya

Som al nord de la zona industrial, a la banda de Ghannouch. L'activitat principal en aquesta zona és el tractament de gas natural. Per això, al nostre darrere, hi veiem l'empresa nacional de gas i energia, STEG, empresa tunisiana d'electricitat i gas. També hi ha AGILGAZ i British Gas... Just darrere de nosaltres. I aquest obstacle artificial que tenim davant hi és per tal que no vegem com aboquen el fluor al mar. Darrere d'aquestes roques que tenim davant hi ha el mar on aboquen el fluor sense cap mena de tractament. És una substància perillosa i prohibida. La normativa internacional prohibeix abocar-la al mar perquè té conseqüències greus per a la salut de la ciutadania. La malaltia més perillosa és l'osteoporosi, que pateix molta gent a la regió de Ghannouch i Gabès. Així estan les coses. La majoria del fluor l'aboca ICF, una empresa semiestatal. Es diu Industrie Chimique du Fluor. Per això som ara aquí, a l'escena del crim, l'altra cara del crim a Gabès.

01:05:38